

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
7 August st. v.
19 August st. n.

Ese în fie-care duminică.
Redacțiunea în
Közép-utoza nr. 395.

Nr. 32.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

Carol I.

(Oda.)

e-am vădut în timpuri grele și 'n furtuni îngrozitoare.
Dumnezeu cum te urși
Călăuză păzitoare,
Ancoră mântuitoare,
Tu, Românilor a fi.

Te-am vădut și auđit-am vitejésca Ta strigare :

„Ori murim, ori biruim !
Țara vré neatérnare . . .
Fie jertfa căl de mare,
Astăzi liberi vrem să fim !”

Te-am vădut în fața morții sus, d'asupra pe 'ntărîre *

Ca pe Tronul Teu ședénd,
Și cu 'ntinsa Ta gândire,
Și puternica-Ți privire,
Viitorul măsurând.

Te-am vădut cu al Teu suflet dându-i țării 'nsuflețire

Și cu umbra-Ți ineग्रind
Musulmana strălucire,
Er la timpii d'umilire
Spada Ta hotar puind.

Te-am vădut ștergénd cu mâna-Ți osmanliul vechiu renume

Și-urmărind un falnic țel,
Cum din foc de slavă, 'n lume
Tu, făcutu-Ți-ai un nume
Și-o corónă de oțel.

Te-am vădut ántéiu 'n pilde și 'n a legeri apărare :

Mare 'n sfat și 'n bătălii . . .
Și-a Românilor urare
Este : „Tu, Carol-Cel-Mare
Al Românilor să fii !”

Al. Candiano-Popescu.

* La începutul războiului pentru neatérnare din 1877—78, egele Carol I (pe atunci Domnitorul Carol) vizită Calafatul, ocmai în vremea-aceea Turcii începură să bombardeze orașul, egele, suindu-se d'asupra pe parapetul unei baterii române din ele mai espuse focului Turcilor, cu un sânger rece și o virtute eroică vrednică de admirat, observă tragerea tunurilor vrăjășesci în mijlocul ghiulelelor cari sfîrșiau în giurul capului Șeu i cărora Densci le slujii drept țintă.

N. A.

Féta bancherului.

— Comedie în 3 acte, după Le Duc Jon. —

(Urmare.)

Scena III.

BORUZESCU. IULIA.

(Boruzescu se aședă lângă gheridon și foiletează albumul. Iulia merge la ușa din fund și caută în lăintru.)

IULIA (la parte.)

Fuge de mine.

BORUZESCU.

Se vede, că nu-i place că s'a dus.

IULIA.

„Si mai mângăiat Luncean? (Șede în fotoliu la stânga publicului.)

BORUZESCU.

Da, începe a se consolă.

IULIA.

Se cunoșce că i-a părut foarte réu după amicul seu.

BORUZESCU.

Fiind că are inimă bună și fiind că-l iubii foarte mult.

IULIA.

Ș-apoi și tata i-a comunicat vestea așa de cu nepregătire ! . . . Eră cu dta ?

BORUZESCU.

Cine, tată teu ?

IULIA.

Nu, Luncean.

BORUZESCU.

Da.

IULIA.

Dară unde s'a dus ? o să vie érăși ?

BORUZESCU.

Așa cred.

IULIA.

Pôte vre să plece ?

BORUZESCU (riđénd).

Nu scfu. Ha ! ha ! ha !

IULIA.

De ce riđi ?

BORUZESCU.

De nimica.

IULIA.

Riđi de ceva.

BORUZESCU.

Imi place una din fotografiile aceste, me nebunesc după ea.

IULIA.
Alui Chibritescu, cel care sémână a nu țiv...

BORUZESCU.
Nu, al altuia, care sémână a un butoi...

IULIA (cu curiositate).
Care?

BORUZESCU.
Nu vreu sē-ți spun.

IULIA.
Ia sē-l vĕd, ea sē-l vĕd! (merge lângă Boruzescu și se uită la album.)

BORUZESCU.
Dĕcā vrei numai decāt...

IULIA (cu supĕrare).
Ah!

BORUZESCU.
Ei da, dragă nepoțică; mirele teu m'a făcut sē riđ. O fi ori ce veți voi, dară fața lui... Convine cu mine Iulio, că fața lui nu pre este ademinătore... Roșu ca un morcov!... Pozeză ca bogat; uite, uite, idee la el de minune! A pus sē-i poleiĕscā in fotografie, inelele, nasturii cămeșei, lanțul ornicului, acul cravatei. Dară ancā atitudinea lui! ce nostimă este! Pe egea mea, strălucesc ca un sōre de artificiu!

IULIA.
Sē-ți spun drept unchiule, nu-mi pare regulat ca sē-și bată cineva joc de un om cu carele tata voiesce sē me mārīte.

BORUZESCU.
Nu-ți parā rĕu, nebuno, e numai o glumă.

IULIA.
Cam uritā.

BORUZESCU.
Scii cā-mi place sē te supĕr. Ș-apoi drept sē-ți spun, simțiam lipsa sē-mi mai discrețesc fruntea, căci domnișorul Luncean imi face dīle rele.

IULIA.
Dară ce face?

BORUZESCU.
Me amețesc de tot cu lamentațiunile lui necontenite.

IULIA.
E bun și iubiā mult pe reposatul după cum ĕnsuși dīceai adineōrā.

BORUZESCU.
Dĕcā ar fi numai atāta.

IULIA.
Mai este și alta ceva?

BORUZESCU.
E un secret.

IULIA.
Un secret al lui Luncean.

BORUZESCU.
Da.

IULIA.
A! unchiule, dĕcā ai vrĕ sē mi-l spui și mĕ!

BORUZESCU.
Curiōsā!

IULIA.
Sunt femeie...

BORUZESCU.
Nu vĕd de ce nu l'ai cunōscĕ... Numai sē te faci cā nu scii nīcĕtā.

IULIA.
N'avea grijā. O! sunt fōrte tainicā!

BORUZESCU.
Inchipuesce-ți cā am descoperit acuma, cā domnișorul e inamorat.

IULIA (tulburatā).
Ah!

BORUZESCU.
Inamorat capchiu! A gāndit mergĕnd la resboi ĕrna trecutā, cā emoțiunile vieții militare vor putĕ vindĕcā amorul lui nebunesc.

IULIA (la parte).
Cum imi bate inima! (Tare). Da scfi mă ta cine este ea?

BORUZESCU.
N'a voit nici in ruptul capului sē-mi spunā.

IULIA.
Vra sē dīcā iubescĕ mult?

BORUZESCU (cu frenesie).
Ce pĕcat! pānā și ființele cele mai nobile și mai perfecte sē fie supuse la slābăciuni de aceste rușinōse.

IULIA.
Da ce, este rĕu d'a iubi?

BORUZESCU.
Da, cānd iubescĕ cineva o ființă nedĕmnā d'a fi iubitā. Cugetā ce fel de fetā o mai fi și aceea ca sē nu bage in sēmā pe un om ca Luncean, numai și numai pentru cā el nu are avere pe cāt ca poftescĕ.

IULIA.
Sē fim drepti: Luncean este prĕ sārac, și dĕcā dĕnsa e deprinsā sē aibā tot ce-i trebuie...

BORUZESCU.
E o smintitā. (Iulia face o mișcare.) Dară ce mai pōte dori o femeie decāt sē fie soția unui vitĕz soldat, care in cāteva luni a ajuns sublocotenent pe cāmpul de resboiu?

IULIA.
Ei, unchiule dta esti fōrte inapoiat in idei, cum dīce tata. Astādī onorurile...

BORUZESCU.
Da sciu, ele nu au cāutare la bursā.

IULIA.
Și fiind cā acuma h...

BORUZESCU.
Da, numai vorba asi...

IULIA.
tată teu! Positivul! Scii tu...

IULIA.
Positivul este... ceea ce se pōte numerā.

BORUZESCU.
Și ce se pōte numerā, rogu-te?

IULIA.
Ceea ce se pōte numerā... sunt banii.

BORUZESCU.
Banii!... dar ei in un moment se pot perde... Nu, copila mea: virtutea e avere mai sigurā și mai positivā.

IULIA (schimbānd vorba).
Dar Luncean ce dīce de iubita lui?

BORUZESCU.
O! el pretinde cā ea este un model de inocență, de candōre, de frumșetā și de grații; cā nu este altā femeie cu talie mai subțire ca a ei, cu ochii mai fermecători... Spune despre ochii sei minunați. Dīce cā sunt negrii, mari cāt nucile. Cu niște gene, ea ca așā tocmai cāt ale tale... (Iulia roșescĕ și plĕcă capul.) Cā omul care vĕdĕnd asemene ochi, nu se tulburā și nu nebunescĕ de amor, este un om care nu are inimā. In fine o mie și o sulā de prāpāstii de așā fel...

IULIA (fōrte agitatā).
Așā dīce el?

BORUZESCU.
Da. Numai eu din tōte vorbele lui am ințeles, cā coconița aceea, minunea a 8-a din lume, trebuie sē sēmene mult a un fel de păpușā de porcelan.

IULIA.
Cum așā?

BORUZESCU.
Da! O fi prĕ frumōsā, dar nimic cole (la cap) și mai ales nīcĕtā aci (aratā inima).

IULIA (la parte).
Nu cumva se gāndescĕ la mine?

BORUZESCU.

Ori ca statua din fabula care mi-o recitai când eră mică la școală :

Ce frumoasă! dar păcat
Crieri căci de loc nu are!

Da, crierii, gândesc eu, lipsesc cuconiței. O fi vre-o sprentară, care totă fericirea și-o pune în danț, juvaere, gătele și zorzône.

IULIA.

Dară necunoscându-o, de unde scoți dăa toate acestea?
BORUZESCU.

De ore-ce umblă după pozitiv și nu visază decât la norocul d'a pescui un bărbat milionar, pe care să-l poți ruina nepedepsită și fără scrupul...

IULIA.

Ce limbă rea ai unchiule!

BORUZESCU.

Sunt sigur, că nu fac pe drac mai negru decât este. Pui prinsore, că e o fetă puțin solidă, cu capul la toate vânturile?

IULIA.

Da-i înainte.

BORUZESCU.

O matahală de ale dela ferestile marșandelor pentru cercat modele.

IULIA (la parte).

N'o să sfîrșescă.

BORUZESCU.

O cochetă de durzină.

IULIA.

Ci faci, unchiule, că te prîntreci cu dragostea!

BORUZESCU.

Da ce-ți pasă ție. A! da pricep, se vede că tu cunosci pe mușunachiul acesta, pôte esti amica ai.

IULIA.

No, n'o cunosc.

BORUZESCU.

Minciunoso! Cui s'omenă ea, te rog?

IULIA.

Dă înainte reutate de unchiu.

BORUZESCU.

Iertă-me... Decă imi spuneai că-ți este amică... Când vei vedea-o, spune-i să cugete bine, să bage de seamă la ceea ce face, căci un bărbat ca Luncean nu se găsește în toate zilele (spriginit pe spatele fotoliului Iuliei). Spune-i, că cu bani se pôte dură o casă splendidă, dar nu și o familie fericită; spune-i, că cu aurul bărbatu-seu o femeie pôte cumpără găteți pentru corpul ei, dar nu mulțămiri pentru sufletul seu; că bogățiile nu merg totdeauna alături cu voioșia. Spune-i să fugă de pericolul d'a se asemăna cu acele deități ale modei care nu socotesc alt scop vieții decât strălucirea și plăcerea și a căror inime impetrite nu mai vîd în amorul de soț decât o neroție și un jug de nesuferit și în amorul de mamă o pedecă la petreceri, la libertate. Spune-i, că plăcerile aceste după care este atât de aprinsă, sînt flori veninoase care lingșind simțurileucid sufletul, și că decă pe cât timp va fi frumoasă, tineră, lumea va avé pentru ea splendori cari o vor orbî și o va înconjură de sgomot care o va ameti, mai apoi, la bătrânețe, lipsită de vîtra domestică, înconjurată de tăcere și de întunec, va simți recelă la inimă și în van va căută să și o încăldescă cu căldura altor inime; în van va cere iubire dela soț, dela copii; nici soțul, nici copiii n'o vor iubi. Spune-i în fine, că umblând după fericire pe o cale așa de rătăcită, n'o se asle decât dureri, pôte chiar rușine, în viața acasta și în cealaltă... Scie Dumneșeu! Dar bag de seamă că te-am ametit cu vorbe de geaba. Te las în pace. Me duc să vîd ce-mi mai face Donchișotul meu. Cine naiba putea să scie, că tu erai amica dulcineei lui? La revedere nepoțică, la revedere. Ha! ha! ha! (Ese prin fund.)

Scena IV.

IULIA (singură).

Ride! Mulțămesc de dragoste. Scie ore pe cine iubesc Luncean? Nu, nu mi-ar fi dîs vorbe atât de grele despre ea... De când sciu că me iubesc, nu-mi mai aflu locul... Ori-care femeie ar fi isbutit să inspire lui Luncean o iubire mare, ar avé dreptul să se mândrască. De ce n'o fi iubind el atâta? Eu nu merit... (Se uită în oglindă și și aședă gătelele.) Și cât pentru a-l iubi și eu il iubesc pe el. Il iubesc chiar fôrte mult. De sigur mai mult de cum iubesc cinea pe un frate ori pe un june cu care a copilarit. Ș-apoi influința ce are asupra mea, respectul ce-mi insuflă... Ha! ha! (ridînd se ridică.) Uite, fac un romans: Paul et Virginie. (Mergînd agitată dela o parte la alta a scenei.) Ei și ce? Chiar decă aș simți vre-o înclinațiune spre el, nu cumva o să fac neroția să-i dau mâna! Frumôsă vieță mi-aș asigura! Tocmai ca Luisa amica mea dela pensionat. S'a măritat cu un om sărac și trăiesce nesciută și necunoscută de nimeni suferind de sigur lipsă și ne-cazuri. Mai bine făcî Sevastița, cealaltă conșoclară a noastră: s'a măritat cu un milionar; nu este plăcere de care ca să se lipsescă. Ea este curtenită și invidiată de tot Bucureșcii. Da, eu me voi mărită cu bancherul. O să arăt eu dîmnei Sevastia, că nu este numai dnei pe lume; voi străluci, voi innotă în aur și în danțele cum nu va fi fost ea nici odată! (Se aședă.) Bancherul va dice *amin* la toate voințele mele. O să-l duc după cum voi voi. O casă minunată în calea Victoriei, villă la Șosea, villă la Sinaia, toilette scumpe, cai, trăsuri, mese, baluri... Decă m'ar audî unchiul Boruzescu, er mi-ar dice că sînt o fetă cu capul smintit, o cochetă, ce mai sciu eu ce? Uf! ce căldură de nesuferit este astăzi! (Se ridică și și face cu nervositate vînt cu evantaliul.) Cine vorbește în grădină? (La ferestă.) Unchiul și... Luncean... Se dispută în grădină cu tata și cu frate-meu. Ce o fi? A! (esclamațiune și se retrage.) M'a vîdut... Ei, ș-apoi decă m'a vîdut? Uite, nu cumva tremur! S'a uitat la mine nu sciu cu ce aer... (Stă meditîndă, pausă.) Păcat că n'are ceva avere, cât de puțină... (Stă la sbendon și socotesc). Luncean are... se dicem că are încă 5000 galbeni... Eu 10,000... Ce speculă se pôte face cu atâția bani numai! Fie dobînda banilor, 10 la sută... la 15,000 galbeni, 1500 galbeni pe an. (Scrie pe hîrtie cifre). Vinit anual 1500 galbeni. Acum: casa... Ce o să coste casa? Chiriile sînt de nepomenit de mari... O casă cu șee camere, fie cu cinci, curte și atenanțe... Ca nimică 4000 lei. Mêsă, că dîr nu poți trăi ca un biet epistat de comisie, cu provizii de dar de pe la negotorii din piețe. Cât de puțin ai voi să te respecti, nu poți avé mêsă, pentru doi stăpâni și cinci-șese oșpeți fără 40 lei pe zi. Pe lună 1200, pe an 14,400... și cifră rotundă 14,000 lei. Să mai suprimăm din oșpeți... și așa nu te alegi decăt cu vorbe rele după ce-i adăpi cu bordouri și-i imbuibi cu iere prîspete și cu pateuri trufate. Și dar 10,000 lei mêsă pe an. Vine articolul toilette... Acî me inspăimînt. Ori cât de puțin... Ce? O haină femeiească a ajuns cât o moșie de scumpă! Mai pune că-ți trebuie câte un juvaer, după ultima modă, macar din când în când... Dîră n'o să merg în lume ca o soră de caritate cu testemelul pe cap și șorțul la șele... Ori câtă economie aș face la toate, o să-mi trebuiască... o mizerie: vr'o 10,000 lei pe an... Luncean ca bărbat se imbracă cu puțin... Cu 1000 lei pe an i ajunge și-i mai și remâne... Trăsuri, cai... Ce te faci în Bucureșci fără trăsuri? Ce a dice lumea de noi, după ce veți eșind cai arabesci și *brugam* și landouri domnesci pînă și de prin grajdurile de lemn ale unor case dela mahala, care case

ele întregi cu mobile cu tot nu prețuiesc cât echipagele... Intreținerea trăsurilor și a cailor, 6 cai, fie numai 4... 10,000 lei pe an... de o ajunge! Loja la operă, abonament la *pair*... E scump, dar sunt așa de rei tenorii și atât de fals cântă primadonele... Se poate, dar decă te respecti, nu poți lipsi dela operă... C'est comme il faut! Alți 3000 lei pe ărnă... Teatru românesc; abonamente de marți... Luncean cu patriotismul lui o să vree să se aboneze... Alți 3—400 franci, ca să audî un „Dumneșul meu! Ah! Maica-mea!...” Dar celelalte cheltuieli? Dar călătoria de veră? Care persoană care se respectă, nu are nevoie de băi véra, de ape minerale? Nici la Mehadia nu mai poți merge cu 3—4000 franci... Mai multă economie nu știu cine ar pute face. Să vedem cât taiă peste tot. (Adună repede.) Venitul 18,000 lei... Cheltuiela: Zero cu zero... patru și cu patru... total 49,800 lei!... Oróre! un deficit de peste 30,000 lei pe an! (Sculându-se.) Apoi n'am ce face... Să rabde amicul Luncean. (Pausă.) Bietul băet... imi pare rău... Naș mai pute economisi ceva? Aide, curagiu... (Se așeză ér la scriitor și rencepe socotéla iute). Să dîcem chiria casei numai 2000 lei... Să mai scădem din mēsă; afară ospéti... fie 8000 lei... Toalela... Nu, am redus-o până la stamb. Să mai taiu 500 lei dela toaleta lui Luncean... Echipage: taiu doi cai... ăi 6000 in loc de 10,000... Opera, taiu teatru românesc... Așă dar zero și cu zero... cinci și cu șese... Total de scăderi 11,000 lei. Deficit peste 20,000 lei pe an! (Asvêrlind condeiu și ridicându-se.) Sănătate!... Nu ese socotela... Cu cât mai mult imi frământ capul, cu atâta mai mult me ameșesc... Ce să fac? Ce să fac?

Scena V.

IULIA. GRAMADESCU.

GRAMADESCU (venind prin fund).

Miserabilul!

IULIA.

Tată!

GRAMADESCU.

Turbez de necaz!

IULIA.

Ai primit vr'o scire rea? Ce hârtii sînt acelea?

GRAMADESCU.

Nu veđi? Un jurnal.

IULIA.

Și o scrisóre.

GRAMADESCU.

A, da! la-o. E dela amica ta Luisa.

IULIA (ia scrisóreă și o aruncă pe gueridon cu nepăsare.)

Gândiam că hârtiele acelea te-au supêrat atâta.

GRAMADESCU.

Tocmai. Dar nu știi ce se întêmplă?

IULIA.

Ce?

GRAMADESCU.

Frate-teu nu se mai însoră!

IULIA.

E cu puțință?

GRAMADESCU.

Jurnalul acesta care a intrat in polemică cu Stomacopulo aproposit de drumul de fer Strusberg, asigură in numărul de ađi cu multă aparență de adevêr, că dînsul a făcut, acum trei ani, bancarută fraudulosă la Constantinople și că a fugit de acolo.

IULIA.

Dar să fie adevêrat?

GRAMADESCU.

Pare că da. Numai, gîndesce, decă nu veniă jurnalul ăsta să... Dar la ce se gîndesce Camerile? Ce

face guvernul? Putem fi prădați điuă 'n amiéđa mare. (Aruncă jurnalul pe gueridon.)

IULIA.

Dar tu, tată, ce ai hotărît?

GRAMADESCU.

Am scris lui Stomacopulo că amân căsătoria până s'o lămuri afacerea. Intârđiarea acésta e ca și o rum-pere a angagiamentului. Am făcut pe placul cumnatului și a dșorului Luncean. Ionel s'a dus la București furios, trăsînd și plesînd, și jurînd că se va însură și făr' de voia mea. Pêcat! Zestrea eră pré bună. Gîndesce-te, 20,000 bani gata.

IULIA.

Ce-i de făcut? După ce omul acela e dovedit hoț.

GRAMADESCU.

Tot așă dîc și eu. Numai sê-mi dea pace sfetnicî, că pe legea mea, decă unchiul teu n'ar fi fratele acelei bine-cuvêntate femei care e colo, in cer... Dar decă il respect pe dînsul, pe coconașul Luncean il asigur că...

IULIA.

Luncean?

GRAMADESCU.

Ce o audî dela mine, nu i-o pré plăcé.

IULIA (cu fermitate).

Ba nici de cât; nu-i vei dîce nici o vorbă.

GRAMADESCU.

Nu? Vei vedé.

IULIA.

Bine, o sê te spun lui unchiu (îndreptându-se spre fund.)

GRAMADESCU.

Stai aci. Știi pentru ce se opune la maritađiul fratelui teu? Din gelosie.

IULIA.

Din gelosie? Cum așă?

(Va urmă.)

V. A. Urechia.

Feciorul de împêrat și fêta Pajerei.

— Poveste. —

A fost odată ca nici odată, căci de n'ar fi fost nici nu s'ar povesti. A fost odată un împêrat, care a avut un fecior și o fêtă, amêndoi fôrte frumoși.

Èr când a fost tatăl lor bolnav de môrte, a chemat pe fiul seu lângă pat și i-a đis: „Fiul meu, eu îți las cu limbă de môrte ca sê nu te însori până nu-ți vei găsi o fêtă care sê fie ca sora ta de frumósă. Și rostind bietul bêtrân cele din urmă cuvinte reposă.

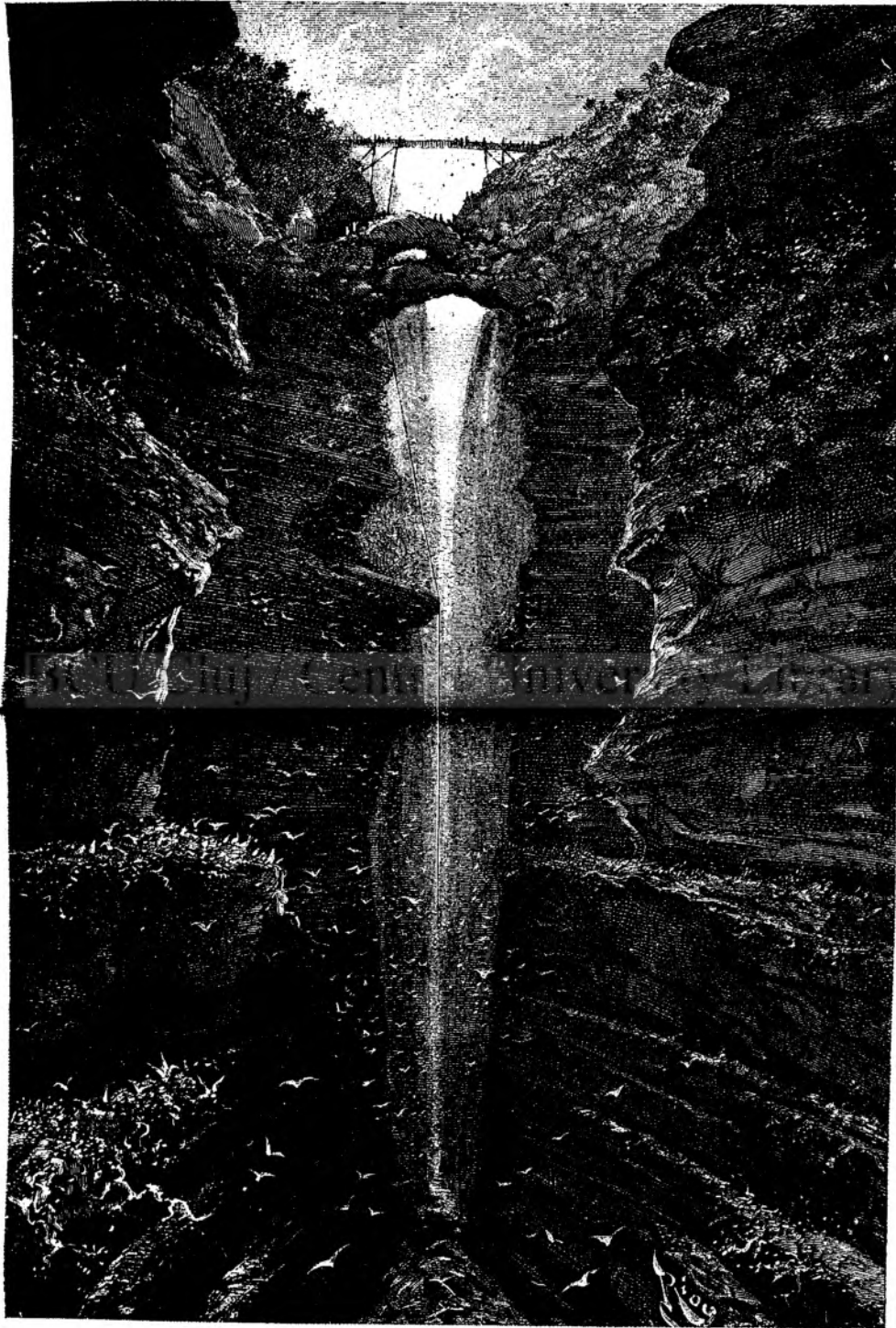
După ce a reposat, feciorul de împêrat domni in scaunul tatălui seu vre-o doi până 'n trei ani, când i veni vremea sê se 'nsóre. A plecat dar in lume peste noue mări și țeri, ca sê-și caute nevastă ca sora sa de frumósă, dar nu și-a găsit, ci întorcêndu-se acasă a đis cătră soru-sa:

— Noa! soro, am umblat mai tótă lumea și nevastă ca tine de frumósă nu mi-am găsit, ci trebuie sê te iau pe tine de nevastă!

Èr soru-sa i-a đis: „Sê nu me iai pe mine, frate! Ci sê-ți faci o păreche de opinci de fer și un baston de oțel, cu acestea apoi sê umbli până atunci, până când vei rupe opincile și până vei tocî bastonul și apoi de nu vei găsi, sê me iai pe mine de nevastă.

Așă a și făcut.

A plecat bietul fecior a doua-ôră și a umblat atâta, încât i s'au rupt opincile și s'a tocî bastonul cel de oțel, de numai atâta i-a mai ramas cât putea ține in mână, și nevastă nu și-a găsit. După ce a venit el a-

Cluj

Puntea naturală.

casă  r a  is c tr  sora sa, că el trebuie să o ia de nev st .

Atunci v d nd sora sa că nu  i-a găsit nici d'a doua or , s'a hotărit să se ducă chiar ea.  i  i-a făcut doue părechi de p puci cu talpă de fer,  i-a luat cu sine haine de premenel   i bani de cheltuielă, a plecat  i s'a dus o cale lungă, ca să ajungă, c  cuv ntul din poveste de ac  inainte s  g tesce.

 i s'a tot dus, p n  c nd a ajuns intr'o c mpie f rte frumo   incungiurata de o pădurice verde de stejari, in mijlocul căreia se aflau ni te palaturi f rte frumoșe. A mers f ta acolo la palaturi  i b t  in p rt  fiind că er  inchisă.

Indată v d  numai că ese o f t  a   de frumo   tocmai ca  i ea.  i la haine  i la tot s m nau ambele fete. Acea f t  a fost f t  Pajerii,  r Pajera s   icea, că a fost odată imp rat s   i fiind blăstămată de  rcine s'a prefăcut in Pajer .

După ce să 'nt lnesc ambele fete,  iser  una c tr  alta; bună  iva soro!  i cealaltă i-a mul amit. F ta Pajerii a intrebat, c  ce caută pe acolo?  r f ta de imp rat i-a respuns, că s'a rătăcit prin pustiet t ile acelea  i din intâmplare a dat de palaturile acestea. F ta Pajerii i-a respuns atunci că, dec  o-a adus Dumneșeu acolo la Pajer , apoi voiesce ca să tr ie c  mai mult timp am ndoue, dar  ise, că de va veni mama Pajera acasă, o va inghi i indată ce o va cunoșce; dar ca să scape, n'are ce să facă altceva dec t c nd va veni acasă Pajera  i le va vede, pe am ndoue, va intreba, care este f ta mea?  r ele de odată să raspundă am ndoue, „eu“!

A   s'a  i int mplat. C nd a venit Pajera acasă  i a v d t, că are doue fete, a intrebat: „Care este feta mea?“  r ele de odată au respuns „eu“!  i  r  ise: „Care este feta mea?“ ele  r au respuns de odată „eu“! A   dară v d nd Pajera, că nu p te afla, care este feta ei, a vărsat foc din gură  i s'a dus.

Dimin ta veni  r  Pajera la fete  i v d ndu-le  r   pe am ndoue, le-a intrebat încă odată: „Care este feta mea?“ Fetele au respuns  r   ca  i mai sus, „eu“!

Ar fi inghi it indată pe cea de imp rat, dar i-a fost frică, c  inghite pe feta ei, care i er  f rte dragă. Apoi v d nd că n'are inc tr u a  is: „Dec  am ndoue s nte i fetele mele, să tr i i in pace!“

Petrec nd ambele fete mai mult timp la palaturile Pajerei, odată feta cea de imp rat a găsit prin curte o gre e minunată  i a intrebat pe s t  sa, că pentru ce este bună gre a aceea? S t  sa i-a respuns, c  dec  o va goni cineva  i ea va aruncă atunci gre a aceea ind r pt, se va face un stan de p tr   i va impede a pe cel ce ar voi să vie după ea s'o prindă.

Alt  dată a găsit un peptine  i  r  i a intrebat pe s t  ei: Soro, pentru ce este peptinele acesta de folos? Cealaltă i-a respuns ca  i mai sus, că decă ar voi cineva să o prindă  i va aruncă peptinile acela ind r t, se va face indată un stan de os din ad ncul p m ntului p n  'n naltul cerului  i dintr'o margine de lume p n  'n cealaltă.

Au nd feta de imp rat astfel, a pus lucrurile acelea bine adec  le-a păstrat pentru sine. Dară intr'o  i  ise feta de imp rat c tr  cea de pajer : Scii ceva, soro, eu încă s nt o f t  de imp rat  i tatăl meu încă are palaturi frumoșe  i in  era n str  este cu mult mai frumos, ca in pustiet t ile acestea; haide să mergem am ndoue in  era n str   i să trăim am ndoue acolo la tatăl meu.

Dar nu i-a spus, că vr  să o ducă ca să-i fie so ie fratelui ei.

A   intr'o  i de dimin t  au plecat ele dela pala-

turile Pajerii; au mers fetele am ndoue multă cale imp r t , ca Dumneșeu să le tie.

Pe c nd c l toriau ele, odată  ise feta de imp rat: „Vai, soro, cum me arde la spate!“  r  Pajera care spumeg nd de m nie, sim ise, că au plecat am ndoue fetele dela palaturile ei,  i alerg  după ele turbat  cu o falcă in cer  i cu una in p m nt,  r din gură vers  foc.

Atunci v d nd feta Pajerii primejdia ce le amenin t , a  is: Vai! soro, de ai av  acuma gre a aceea care ai găsit-o in curte la noi, acuma am sc p  de mama.

Feta de imp rat a respuns, că este la ea  i a  i aruncat acea gre e ind r tul lor, care se f c  indată un stan de p tr   i ele plecară mai departe.

 r Pajera ajung nd la stanul de p tr  a inceput a c nt  aceste vorbe:

Sico Sicul na mea,
Int rn -te inapoi.
Că la mă-ta-s bra e moi,
Bra e moi  i bogorele,
Ai crescut, Sico, in ele.

P n  a c ntat Pajera aceste vorbe, a ros stanul cel de p tr  intr'atata inc t putea să merg  4 car  al turaea  i a plecat după fete; dar c nd er  să le ajungă, a aruncat fetele peptinele ind r t, care să f c  asemenea un stan de os. Doi pa i f c  Pajera  i ajuns  la stanul cel de os  i c nt nd vorbele, „Sico, Sicul na mea“ etc. a ros  i acel stan  i a pornit după ele: acum er  gata să le ajungă.

Dar feta Pajerii  ise: Soro, eu te fac pe tine o ra   cu penele de aur  i cu ciocul de diamant; eu me voi face un lac de lapte dulce  i tu să stai tot la mijlocul lacului  i să nu te ui i in ochii mamii, căci rem i  rb ,  r dela mijlocul lacului să nu te mi c , căci ne cunoșce c  s ntem noi, ori si ce ne vom face!

A   au  i făcut. Feta de imp rat s'a făcut o ra   cu penele de aur,  r feta Pajerii s'a făcut un lac de lapte dulce cu țermurile de p ne. După ce ajuns  Pajera acolo, le cuno e  pe am ndoue, iute incep  a alerg  in sus  i in jos  i v d nd, că nu le p te v t m , a inceput a b  laptele  i a m nc  p nea, p r  c nd a beut tot laptele  i a m nc  p nea, de i s'a făcut o gu e a   de mare, c t nu o puteai cuprinde cu ochii;  r feta de imp rat a remas pe uscat in formă de ra  .

Atunci repe indu-se Pajera dup  ra   ca să-o inghi t , i s'a ag tat gu a de ni te m r cimi de i s'a spart; ce să ve i apoi tot laptele i s'a vărsat afară,  r Pajera s'a innecat  i a murit.

După ce a murit Pajera, s'au prefăcut am ndoue  r   in fete, cum au fost mai nainte,  i au plecat mai departe  i s'au dus p n  c nd au ajuns la hotarul fratelui seu. Acolo er  o f nt n  frumo  , s'au pus jos să se mai odihnesc  puțin. Odihnindu-se ele l ng  f nt n , feta Pajerii  ise c tr  cea de imp rat: Vai, tu soro! de me duci să fiu soră cu tine, să trăim in pace;  r de me duci să fiu nev sta cuiva, să dea Dumneșeu să ne facem doi p ltinei frumo i să se mire l t  lumea.

Dar nu isprăvi bine vorba  i s   i făcură doi p ltinei am ndoue, inc t cine-i vedea, s  miră de ei. Tocmai ciobanul feciorului de imp rat trec nd cu oile pe acolo v d  cei doi p ltinei, care sciind că nu au fost p n  atunci, să mir  mult  i- i  ise: Eu nu voi lăsă acesti p ltinei aici, ci i voi t i   i imi voi face doue fluere din ei.

 i f c ndu- i doue fluere, dintre care puind la gură pe cel ce a fost din feta Pajerii, a inceput fluierul a c nt  de sine aceste vorbe:

Soro, sorióra mea,
Cum inima te-a lăsat,
De pe mine m'ai chemat,
Și pe maica o-am lăsat?

Auđind ciobanul acesta minune, se spăria și căđu jos de frică, dar peste puțin timp se tređu și puse la gură și pe cel care eră din feta de împărat. Dar și acesta începü a căntă aceste vorbe :

Frate, frățiorul meu,
Tera, lumea, le ai umblat,
Nevestă nu ți-ai aflat,
Dar eu, frate, cum m'am dus,
Și nevastă ți-am adus !

Ciobanul vėđend minunea acesta, s'a dus de-a drep-tul la feciorul de împărat și-i spuse pe rėnd tóte cele intėmplate. Auđind acestea feciorul de împărat, strinse îndată toți invėțații și ținu sfat, că ce se fie. Dar ni-meni nu a putut sė afla că ce se fie, afară de un unchiu al lui pe care îl uitase după mórtea tatălui seu fiind mai sárac și fórte bėtrán. Dar acum fiind curios sė scie ce însemnăză acele doue fluere, chemă și pe un-chiul seu și îl rugă ca sė-i spue, decă va sci. Apoi după o cinste mare, care o primi bėtránul dela nepo-tul seu, adecă cinstea fuse doue mămăligi din câte o ferdelă de cucuruz și doue mulsuri de lapte dela câte o ciurdă de vaci, i spuse dar, că un fluer este soru-sa, er celalalt este nevastă, care este adusă de sora sa. Și i spuse că altfel nu le póte cunósce, fără ele sė se facă mort și la trei đile când vor veni popii și vlădicii ca sė-l ingrópe ca pe un împărat, atunci fluerile amėn-doue sė fie pe mėsă, căci se vor fac: amėndoue, fete, cum au fost mai nainte. Er soru-sa il va plānge la cap și nevastă-sa la picioare și așa va află, care este sora sa și care este nevastă-sa.

Si așa a și făcut, căci pe când eră sė-l ducă la grópă, s'an prefăcut fluerile in fete și așa il plāngeau sora sa la cap și nevastă-sa la picioare și cund.

Scólă, dragă și iubite,
Că tu casă de mirėsă
Tare mândră ai gătit,
Dar in cea lume-ai fugit !

Er feciorul de împărat care eră viu și numai sė prefăcea că e mort, sári de odată sus, prinse pe aceea care eră la picioare și o sărută. Apoi făcü o nuntă ma-re, sė cunună și trăiesc încă și astăzi, decă nu vor fi murit. Și ncalecai p'o șea și v'o spusei dvóstre așa.

Vasile Gámulea.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindecate. —

(Urmare.)

51) *Pecală, pecăli*. Cuvėntul „pėcali“ însemnă : a) prin puterea cuvintelor sale a frige, a rușină, a face sė tacă pe cineva, b) a prinde pe cineva in glume și cu înșelăciune a învinge, sėu aș resbună asupra cuiva cu înșelăciune subversivă și ascunsă. „Pėcală“ se numesce omul ingenios, care prin puterea cuvintelor sale și prin ingeniul seu subversiv și înșelătoriu ferbe, frige, și în-vinge pe altul, sėu in estmod își resbună asupra lui. A „pėcali“ se đice „abkochen“ germ., lefőzni ungur. Eră „pėcală“ se trăduce cu : deceptor ingeniosus lat., witziger Abkocher germ., élezes lefőző unguressc. Ro-mánul încă întrebunțeză : „a ferbe“ pentru „a pėcali“ pe cineva, d. e. urit te au ferbt, pentru : urit te a pėcalit.

Di Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slaves etc. pag. 236 trăduce pe „pėcală“ cu : paillasse, arle-quin, farçeur, fourbe, bouffon franc., dar tóte aceste cu-

vinte sėnt numai sinonime cu „pėcală“ și pe de parte nu represintă caracterul lui. „Pėcală“ este un erou de caracter moral cu o putere de ingeniul, in precumpe-nire magico-instinctiv operátore, cuceritóre și învingă-tóre. Despre istoria, sėu faptele (nu întėmplările) lui „pėcală“, in asemėnare cu „pėcala“ italianese, grecesc și finlandesc, cu comentariu, veđi : Călındariul (meu) iulian, gregorian și poporal român, care din urmă cu-prinde in sine tóte sėrbătóritile, datinile și credințele stră-moșesci, pe anul 1882 pag. 67—120, unde am tractat pe larg despre „pėcală“, despre origina sa italică, des-pre caracterul seu, și despre etimologia cuvėntului. In Bănat se đice : om pėcăliciu, eră nu : pėcălețiu. Di Ci-hac locul citat aduce in combinățiune cu „pėcală“ și cuvėntul „pėclisit“ cu înțelesul de : infernal, diavolesc. Acest cuvėnt se derivėză dela „pėclă“ (slav.) : abure și fum gros, căldură inecátore, buracă, intunec infer-nal etc. Di Cihac face acesta combinățiune cu tendința spre a putė efectui o etimologie slavă din „pėcală“ rómănesc, macar că nu esistă intre „pėcală“ și „pėclisit“ nici o asemėnare logică, și nu pot fi trase la una și aceeași rădėcină. Deci ecă di Cihac și derivėză pe „pė-cală“ dela boem. „pikel“ care însemnă : cabală, com-plot și pėcură ; dela boem. „pikelnik“ și „piklus“ care însemnă : un conjurat ; dela boem. „pikal“, „pikolo“, „pikulik“, „pokolos“ și „patolo“ : cari însemnă : deul iadului ; „pikola“ și „pikulik“ cari însemnă : mandra-gora (mătrăgună) și arlequin fr., Hanswurst germ., de órece din rădėcina mătrăgunei devin scobite un fel de figuri de om ; dela pol. „pikol“, „pikole“, „pokole“ și „pokolus“ : deul iadului ; „pikulik“ care însemnă : om pitic, schimosit ; dela neoslov. „peklenik“ care însemnă : diavol. Di Cihac combinėză și pe paleosl. „piklū“ care însemnă : pėcură și iad. Este evident, cumcă la atare etimologie a dlui Cihac nici că póte sė cugete om se-riș, de órece mai vėrtos înțelesul logic nu concede ab-solut o atare derivățiune.

Etimologia cuvėntului zace pe față in „per-calare“ și „per-callere“ („per-calire“ in latiniatea evului de mijloc) lat., cari au înțelesul de : a inferbėntă, a in-tări, a oțeli, a înțelege și pricepe bine (erhiten, erhärten, stählen, wohlkönnen, wohlverstehen germ.) Dar cumcă cuvėntul „pėcăli“ e compus din prepusețiunea „pė“ (care se rostescce și „pe“ seu „pre“ și „căli“ este evident, de óre-ce cuvėntul românesc „căli“ însemnă : a) „a căli ferul“, adecă : a-l oțeli (intări), induro lat., härten germ. ; „a căli verđa“ adecă : a o prăji, Kraut dünsten, rösten germ., b) a frige, a înșelă pe cineva, sėu a-ș resbună asupra lui prin ingeniul și puterea cu-vintelor ; „callere“ : per fraudem machinari (in latinia-tea evului de mijloc), abkochen, anplauschen, über-tölpeln germ., d. e. „a căli pe cineva“ însemnă chiar atata, cât „a pėcăli“ pe cineva (veđi dicționariul de Buda din 1825). Deci însă-și limba română indegeteză : cumcă cuvėntul „pėcălire“ este compus din prepusețiu-ne „pė“ (= pe, pre, = per lat.) și din verbul „căli-re“, urđindu-se astfel „pėcălire“, care coresponde pre-cum in formă așa și in concept pe deplin latinescului „per-calere“ seu „per-callere“, care de după forma „ca-lire“ pentru „calere“ a latinității evului de mijloc, tre-bue sė fie sunat și „per-calire“ in limba romană rus-tică. Etimologia acesta este cu atata mai corectă, cu cât aflăm o asemene procedură și in cuvėntul „abko-chen germ., și „lefőzni“ ung.

Drept aceste este documentat mai pe sus de tótă indoiela, cumcă etimologia cuvėntului „pėcală“ este de origină din limba romană rustică, dar și misiunea lui „pėcală“, fiind el : un erou de caracter moral spre a pedepsi moravurile rele și fără-de-legile ómenilor — do-vedesce despre vechitatea originii sale. Despre origina italică a lui „pėcală“ se póte ceti : Călındarul meu po-

poral român, pe 1882 mai sus citat, unde am documentat: cumcă instituțiunea lui „pecală“ este de origină din Italia, adusă prin coloniile romane în Dația traiană.

52) *Stăpên, stăpênire, stăpêni.* Cuvântul „stăpên“ înseamnă: dominus, officialis lat.; seigneur officier (employé) fr., Herr, Beamter germ. În graiul bănățenesc are cuvântul „stăpên“ și înțelesul de „oficiante“. Cuvântul „stăpênire“ înseamnă: dominatio, gubernatio, regimen, possessio lat.; domination, gouvernement, règne, possession fr.; Herrschaft, Regierung, Besitz germ. Verbul „stăpêni“ înseamnă: dominare, regnare, gubernare, possedere lat.; dominer, regner, gouverner, posséder fr.; herrschen, regieren, besitzen germ. Există și substantivul „stăpênire“, „stăpênitoriu“, „stăpênitoria“, precum și adverbiul „stăpênesc“.

Dl Miklosich: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum, Vindobonae 1862—65* pag. 885 deduce cuvântul românesc „stăpên“ dela paleoslov. „stopanŭ“: dominus lat. Dl Miklosich combinăză și pe sêrbescul „stopanin“ cu înțelesul de: paterfamilias lat., père de famille fr., Hausvater germ., apoi pe bulg. „stopan“ care înseamnă: magister lat., maître fr., Meister germ.; pe alb. „stopan“ care înseamnă: praefectus pastoris (vâlavul păstorilor) lat.; în urmă spune dl Miklosich, cumcă cuvântul ar fi de origină albanesă.

Dar luând în socotință: a) cumcă după împărțirea dlui Miklosich în *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, cuvântul „stopan“ vine înainte numai în trei isvôră sêrbesci din al XVI și XVII secl., anume în „Prologus“ cod. saec. XVI, în „Prologus-mart.“, adecă: Prologus mensium a martio usque ad augustum, cod. chart. saec. XVII în urmă în „Men-vuk.“, adecă: Menaem mensium a septembri usque ad ianuarium, serb. olim Vuk Stef. Karadzic nunc bibliothecae palatinae vindobonensis (fără an); b) cumcă rădêcina cuvântului nu se pôte urmări în limba paleo-slovenică; c) cumcă de după isvôrile mai înainte împărțite, cuvântul stă izolat în limba paleoslovenică și nu are din sine derivățiuni; d) cumcă cuvântul formeză numai proprietatea limbei bulgare și sêrbesci, fiind necunoscut celoralte idiome slave, dar și limba sêrbescă după Vuk Karadzic: *Lexicon serbico-germanico-latinum, Vindobonae 1852* cunôște acest cuvânt numai în ținutul de câtră apus numit „Ingozapadna krajvina“, e) cumcă acest cuvânt în limba bulgară și în limba sêrbescă asemenea nu are din sine derivățiuni — deci trebuie să judecăm: cumcă în limba paleoslovenică nu există acest cuvânt, și cumcă cu nedrept l'a registrat dl Miklosich în *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*; cumcă cuvântul nu este originariu nici în limba bulgărescă nici în cea sêrbescă, ci trebuie de după înțelesul cuvântului să fie împrumutat dela Daco-Români. Din limba albanesă nu au putut Bulgarii și Sêrbii împrumută acest cuvânt, pentru că în limba albanesă are cuvântul numai un înțeles separat, care este derivat, figurat, și ca atare și la Albanesi a trebuit să străbată prin mediul daco-sêru macedo-român (veđi cele ce am đis în introducerea la acest tractat despre pastoriția daco-română lățită până la marea Adria).

Dl Cihac: *Dict. etym. daco-romane, éléments slaves* etc. pag. 361 urmând lui Miklosich, derivăză și el cuvântul românesc „stăpên“ dela paleoslovenicul „stopan“, neluând în socotință, cumcă nici Miklosich nu a avut încredere în origina slovenescă a cuvântului, declinând estmod etimologia la elementul albanes.

Dicționarul Academiei române de Laurian și Masim 1871 pune cuvântul „stăpên“ între cuvintele străine din glosariu, și đice că etimologia ar zăcê în *δεσποτις* gr. sêu în hospes — hospitius — hospitium lat.; dar această etimologie este cu totul contra legilor limbei.

Judecând de după înțelesul cuvântului și a derivățiunilor sale în limba românescă, cuvântul „stăpên“ „stăpênire“, „a stăpêni“ etc. reprezintă un concept și o instituțiune de drept, deci în această direcțiune trebuie căutată și etimologia cuvântului. Nu credem a fi aflat această etimologie în „scabinus“ al latinității evului de mijloc. Din „scabinus“ prin strămutarea lui „sca“ în „sta“ și a lui „b“ în „p“ s'au format „stăpin“, în urmă stăpên. În Diefenbach: *Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a.M. 1857* pag. 514 aflăm „stabellum“ pentru „scabellum“, apoi pag. 550 „staca“ pentru „scaca“ și „stamonia“ pentru „scamonia“. Dar aflăm pag. 553 și „stipio“ pentru „scipio“ și pag. 522 „stius“ pentru „scus“. Asemene în limba noastră „stiu“ și „sciu“, „pește“ și „pesce“, „infloresti“ și „infloresci“ etc. Strămutarea lui „b“ în „p“ e naturală mai în toate limbile. Limba germană încă mărturisese de această etimologie chiar în cuvântul „scabinus“ formând din el „scepno“, „schöppen“ și „schöffen“ germ., precum arêta și Diez: *Etym. Wörterbuch d. rom. Sprachen, Bonn 1853* pag. 304. În limba italiană sună cuvântul „scabino“ și „schiavino“, în cea spaniolă „esclavin“ și în cea francesă „echevin“. Cuvântul trebuie să fie urđit din limba romană rustică, din dreptul consvetudinariu al poporului roman, și trebuie să fie existat la popor cu mult mai înainte de ce ocure în monumentele literare pe la anul 805.

Du Cange: *Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—50* tom. VI pag. 80—82 defineză instituțiunea „scabinilor“ astfel: „Scabini, sic olim dicti iudicium assessores, atque adeo comitum, qui vices iudicum obibant“. Mai de parte: „Scabinos etiamnum iudices urbanos, seu aedilitios appellamus“. Apoi încă: „Scabini interdum cum Juratis confunduntur“. Derivățiuni din „scabini“ sânt d. e. scabinium, scabinatus, scabinagium (scabinus, scabinus, scabinus, scabinus officium et dignitas), scabinium seu scabinagium (pentru domus publica, ubi conveniunt scabini), scabinagium (pentru: officium scabini), scabinalis (pentru: quod ad scabinos spectat). Și numirea de „scabinos synodales“ vine înainte. Aceste derivățiuni latine din „scabini“ corespund pe deplin derivățiunilor limbei românesce, mai sus arêtate. Cercetările mai noi adevăresc, cumcă „scabini“-i au fost „jurati“ aleși de popor și ca un fel de „Juri“ au judecat sub conducerea judeului regesc după „dreptul consvetudinariu“ al poporului.

Deci, de după cele până aci dezvoltate judecând, nu stă nici în privința materialului (a formei) nici în privința înțelesului logic nimic contra deducerii cuvântului „stăpên“ dela „scabinus“ lat. În contra acestei etimologii române numai acea obiecțiune: cumcă cuvântul ar fi o creatură a evului de mijloc și de origină germană. Adevărat cumcă Grimm, Diez și alți învățați germani susțin, cumcă cuvântul „scabinus“ ar proveni dela vechisăsescul „scepno“, vechigerm. „scaffeno“ și neogerm. „scheffe“, „schöffe“, cari toate se đice că ar purcede dela „schaffen“ (anordnen) germ. Dar noi combatem această etimologie din punct de vedere al limbei daco-române, de ôre-ce în limba română nu se află germanismi, cu atâta mai puțin: termini de limba germană pentru instituțiuni de drept. Noi sântem de părere cumcă cuvântul „scabinus“ își trage etimologia dela „scamn“ (scaun) și înseamnă chiar „assessor“ (assessor) dela „adsideo“ lat., Beisitzer germ. În latinitatea evului de mijloc după Du Cange: *Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—50* tom. VI p. 340 aflăm „stabellum“ pentru „scabellum“ și înseamnă: locus ubi iudices sedent. Apoi pag. 80 aflăm „scabellum“ pentru „scamellum“, êră pag. 90 „scamellum“ se esplică cu „subsellium“ lat., care are semnificațiunea

te: scaun al senatorilor in senat. Tot in Du Cange: Glossarium tom. VI pag. 91 aflăm și „scampnum“ și „scamnum“. In Diefenbach: Glossarium latino-germanicum mediae et infimae aetatis, Francofurti a/M. 57 pag. 514 stă „scabellum“ și „stabellum“ pentru „scamellum“. Deci este foarte natural, cumcă din „scabellum“, „scabellum“ seu „scabelus“ prin strămutarea lui „i“ in „n“ s'a format „scabenus“ de unde apoi „scabinus“, care estmod ar insemnă formal „assesor“ lat.

Noi intimpinăm și acea obiecțiune: cumcă cuvântul „scabinus“ ar fi urdit in evul de mijloc, și ca atare nu pöte fi de origină din limba romană rustică. Dar această obiecțiune nu sgduesce etimologia noastră, pentru că limba românăscă documentează de după forma și conceptul cuvântului „stăpên“, cumcă acest cuvânt este urdit din „scabinus“, prin urmare cuvântul trebuie să fie de origină din limba romană rustică, de öre-ce această instituțiune de drept a putut foarte bine esista la poporul roman (precum multe altele) fără a fi căpätat spresiune cu atare nume in limba latină, chiar așa precum nu se află in limba latină nici sêrbătörea „Rosalia“ (Rusale) pe care numai de întemplantare au mântuit-o niște inscripțiuni lapidare. Pécum au avut a buna sêmă Romanii cei vechi pentru sêrbătörea poporală „Rosalia“ o alta numire in limba latină, estmod vor fi

fost avënd o altă numire și pentru instituțiunea de drept poporală a „scabini“-lor. Mai de parte acel argument: Cumcă in actele și scriptura latinăscă nu se află pomenire de „scabini“ inainte de 805, prin urmare nici că a putut mai inainte esista atare instituțiune — este un argumentum a silentio, care nu valorează nimic, chiar precum nu a valorat nici la sêrbătörea „Rosalia“ adevă: Rusale, despre care am lucrat sub nr. 50 al acestui tractat.

Despre dreptul consvetudinaru al Românilor in Ungaria, veđi Pic (Pitsch): Abstammung der Romänen, Leipzig 1880 pag. 195 etc., care demustră, cumcă acel drept la Români a esistat inainte de ce au venit Ungurii in Panonia. Urměză dară, cumcă Români au trebuit să aibă și „stăpêni“ adevă „scabini“, cari in judecătörii să avalueze dreptul consvetudinaru al poporului.

Deci se documentează prin limba daco-română, cumcă instituțiunea de drept a „scabini“-lor și nomenclatura lor, a trebuit să esisteze la poporul roman și in limba romană rustică din Italia, de unde au adusu-o cu sine coloniile romane in Dacia, fiind că nu se pöte adeveri, cumcă această instituțiune și nomenclatură de drept, o ar fi căpätat Daco-Români dela alte popöre.

(Va urmă.)

Simeon Manguica.

Societatea pentru infiintarea unei școle de fete române in Oradea-mare

va ține adunarea sa generală in anul acesta, conform conclusului din ultima adunare generală ținută anul trecut in Oradea-mare, in opidul *Beius* la 16 septembrie st. n. după următörea

programă :

- 1) Președintele va deschide adunarea generală la örele 11 inaint. d. m.
- 2) Se vor alege doi notari ad hoc.
- 3) Unul din secretarii comitetului va ceti raportul acestuia despre activitatea sa dela ultima adunare generală, precum și in general despre progresul Societății făcut dela infiintarea sa, și se va luă conclusiune.
- 4) Cassariul Societății va ceti raportul seu despre starea fondului.
- 5) Se va alege o comisiune de trei membrii pentru esaminarea raportului cassariului.
- 6) Se va alege o comisiune de 3 membrii la care se vor inscrie membrii noi ai Societății și care va incassă tacese dela membrii vechi și noi.
- 7) Se vor ține discursuri corespundëtore scopului Societății, și arëtate antëiu comitetului; ér in lipsa acestora adunarea se va suspende până când vor lucră comisiunile; terminând acele, adunarea se va redeschide și
- 8) Comisiunea pentru inscriere de membrii și primire de tacse va raportă despre rezultatul misiunii sale.
- 9) Comisiunea alêsă pentru esaminarea raportului cassariului va ceti raportul seu.
- 10) Se va alege comitetul Societății pe următörii trei ani.
- 11) Se va decide locul și timpul adunării generale viitoare.

12) Se va alege o comisiune de 3 membrii pentru verificarea procesului verbal.

13) Președintele va inchiide adunarea.

Din ședința comitetului Societății, ținută in Oradea-mare, la 16 august st. n. 1883.

Sylviu Rozci
secretar.

Ieroteu Belesiu
vice-președinte.

Puntea naturală.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 385. —

Puntea naturală dela Icononzo, care deja a atras atențiunea lui Alesandru Humboldt, se află in Columbia, apröpe de orașul Zipaquira.

Ea legă de öaltă doue piscuri de stânci ale Cordillereleor, și pentru formațiunea sa estraordinarie in adevër e admirabilă.

Sub această punte, la o adâncime inspăimântătöre șerpuesce clocotind riul Sumapaz; dar nu se pöte vedé, numai mugitul seu infricoșat il tradéză.

Jos in prepastie puțini ömeni au pëtruns pân'acuma. Intre acestia a fost și invëtatul frances Eduard André, care a și descris-o, găsind in deosebi interesante soiuri de paseri.

I. H.

Societatea pentru fond de teatru român.

Ratiociniul cassariului

Societății pentru fond de teatru român

dela 28 iuliu 1882 până la 26 iuliu 1883 respective: dela adunarea generală din Sighetul Marmației până la adunarea generală din Lipova.

P e r c e p t e.

bani gata	papire
fl. cr.	fl. cr.

Cu incheierea socotelelor din 28 iuliu 1882 pentru adunarea din Maramureș s'a arëtat starea casei

19 47 27695 6

P e r c e p t e.		P e r c e p t e.		
	bani gata fl. cr.	papire fl. cr.	bani gata fl. cr.	papire fl.
1882. 29 jul. Dl avocat Stef. Ioanoviciu administrează la cassa fondului:				
a) dela dl Demetriu Popu avocat in Carei	19 —			
b) dela dl adv. Lazar Petco in Deva capital 100 fl. și interese 8 fl. 45 cr.	108 45			
2 aug. Institutul „Albina” primind 77 cupóne de „Albina” și 18 cupóne de „Transilvania” spre escomptare cu aceea rugare, ca banii incursi sê-i depunã deloc in cassa de păstrare a institutului „Albina”, trimite cu documentul aci atãturat libelul nr. 2778 in suma de 818 fl. 40 cr.		818 40		
2 aug. Cametele dupã capitalul depus la „Albina”:				
a) sub libelul 1568 in care libel au fost in 30 junie 1880, 9418 fl. 41 cr. erã cametele capitalisate acestei sume pãnã in 31 junie 1881 cu 525 fl. 12 cr., adecã cametele capitalului de 9943 fl. 53 cr., din 1 juliu 1881 pãnã in 30 juniu 1882 fac		554 40		
b) sub libelul 2017 despre 150 fl. și camete capitalisate cu 5 fl. 20 cr. adecã cu 30 juniu 1881 in suma de 155 fl. 20 cr. fac cametele dela 1 juliu 1881 pãnã la 30 juniu 1882.		7 85		
c) Interesele dupã capitalul de 13 fl. 85 cr. depus in libelul 1719 fac pãnã la 30 juniu 1882		7 50		
d) Interesele dupã capitalul depus in libelul 2349 cu 805 fl. 82 cr. capital, fac pãnã la 30 juniu 1882		36 29		
17 aug. Dl Vinc. Babeș, cu epistola dtto Capolnaș 2/14 august 1882 transpune din partea dlui Petru Mihali una acțiune de „Albina” de 100 fl. cu nr. 1790, couponul dela 1 juliu 1883, precum și 410 fl. bani gata ca rezultatul subscrierilor cu ocasiunea ședinței din 7 și 8 august la Sighețul-Marmației (veți conspectul anesat la epistola)	410 —			
12 oct. Dl I. Vulcan trimite 117 fl. 83 cr. care suma prin dl I. Pop profesor in M.-Sziget și cassariu al comitetului i s'a trimis dênsumului ca venitul balului din 7—8 a. c. din Sziget	117 83			
20 oct. Dupã cupónele (15 bucãți) enumerate in documentul 6 s'au incassat 46 fl. 73 cr.	46 73			
21 oct. Cum dovedesce documentul 7 s'au cumpãrat urmãtoarele papire:				
a) Obligațiunea nr. 123,105 din 1869, a calei ferate ostice in valóre de		300 —		
cu cuponele dela 1 jan. 1883				
b) obligațiunile nr. 81334 și 81335 (cupónele de 1 jan. 1883)				
din anul 1876 a calei ferate ostice in de câte 100 fl. adecã la olalta				200 —
c) obligațiunea nr. 2339 pentru desdaunare de pãmânt cu cupónele dela 1 nov. 1882 in valóre de 50 fl.				50 —
Oct. 21. Dela Gerasim Raț tacsã de membru			5 —	
Dec. 28. Ioan Darabant trimite 20 fl. pe suma subscrișã in favórea fondului			20 —	
1883 jan. 10. Aureliu Maniu trimite 18 fl. ca camete dupã capitalul subscriș			18 —	
Cu ocasiunea scrutãrii din 1 febr. 1883 s'au aflat percepțiunea in:				
bani gata	764 fl. 48 cr.			
erogațiunea cu	665 fl. 95 cr.			
in cassa s'au aflat	98 fl. 53 cr.			
in papire percepțiunea cu	29769 fl. 50 cr.			
erogațiunea	— fl. — cr.			
s'au aflat in cassã 29769 fl. 50 cr.				
Budapesta 1/2 1883.				
I. Hosszu m. p. G. Szerb				
președ. cassar.				
1883 1/2 Libelul comasat nr. 2899				12523 27
8/2. Tacsã de membru pe 1883 de la dl Damian Dragonescu secretar ministerial				5 —
Cu ocasiunea scrutãrii s'au aflat in				
bani gata percepțiunea cu	769 fl. 48			
erogațiunea	665 fl. 95			
in bani gata	103 fl. 53			
Papirele in percepțiuni 42292 fl. 77				
in erogațiuni	12321 fl. 49			
s'au aflat in cassã	29972 fl. 28			
Budapesta 8/2 1883.				
Hosszu m. p. Dragonescu m. p.				
21/2. Pentru cupóne: 19 bucãți à 1 fl. 22 și 19 bucãți à 2 fl. 44 a obligațiunelor rurale = 69 fl. 57 cr.; 5 bucãți institutului creditul Fonciar = 17 fl. 55, 2 bucãți a sortiturelor din 1881 = 4 fl.; 4 bucãți a desdaunãrii decimei 9 fl. 30, 1 coupon prioritãții Alföldi vasut = 5 fl.; 3 bucãți obligațiunelor calei ferate ostice = 8 fl. 2 cr.; 1 bucatã acțiunea calei ferate „Transilvania” = 4 fl. 97; 1 bucatã a rentei de aur 3 fl. 57			121 98	
5/3. Obligațiunea ruralã nr. 14513 cu couponul dela 1/7 1883 à 50 fl.				50 —
Pentru cupónele (4 bucãți) cal. fer. ostice à 7 1/2			30 —	
2/7. Obligațiunea ruralã nr. 8951 cu cupónele dela 1 nov. 1883 à 100 fl.				100 —
2/7. Dela dl Gerasim Raț tacsã anualã			5 —	
2/7. Dela G. Szerb tacsã anu			5 —	

P e r c e p t e.

	bani gata fl. cr.	papire fl. cr.
6/7. Pentru cupoane și anume: 2 drb $\frac{1}{6}$ a sortitureri din 1860 à $2\frac{1}{2}$ fl. = 4 fl.; 1 drb a sortitureri 1854 à 10 fl. = 8 fl. 40; 1 drb a rentei de argint = 2 fl. 10 4 drb a desdaunării de decime à $2\frac{1}{2}$ fl. = 9 fl. 30; 19 drb a desdaunării rurale à 2 fl. 30 = 46 fl. 38; 20 drb a desdaunării rurale à 1 fl. 15 = 24 fl. 41; 1 drb a sortitureri de naia de vapor 3 fl. 78; 1 drb a sortitureri triestine 4 fl. 70; 1 drb a rentei de aur cu 6% à 3 fl. = 3 fl. 59; 13 drb a calei ferate ostice à $2\frac{1}{2}$ = 8 fl. 4; 1 drb acțiune a calei ferate transilvanice 4 fl. 93; și 4 drb a sortitureri de „Tisza” à 2 fl. = 8 fl.	132	63
19/7. 78 cupoane a „Albinei” dela anul 1883 à 10 fl.	780	—
19/7. 9 cupoane a bancei de asigurare „Transilvania” à 2 fl. 70	24	30
dela 21 oct. 1882 până la finea lui decembrie cu camete capitalisate in suma de		132 01
ér dela 1 jan. 1883 până la 30 iunie 1883 a crescut acesta sumă cu cametele capitalisate la suma de		348 01
9/7. Libelul nr. 1719 care cu finea lui iunie 1882 au fost stat și capitalul de 21 fl. 35 cr., a crescut cu banii depusi în 2 nov. 1882 la suma de		3 33
și cu interesele capitalisate cu 31 dec. 1882 cu		— 59
ér mai departe cu banii depusi in 4 mai 1882 cu		3 33
și cu interesele capitalisate cu 30 iunie cu		— 65
9/7. S'a cumparat obligațiunea de stat pentru rescumperarea calei fer. ostice nr. 77227 cu cupoanele incepente dela nr. 15 dtto 1 jan. 1884	100	—
9/7. S'a deus in cassa de păstrare a „Albinei” sub libelul nr. 3355 suma de: adevăc bani incursi sub dat și document 19 cu detragerea de 8 cr.	804	30
9/7. Dl Ioanovicu administrază suma de 32 fl. 50 cr. care i s'a trimis prin dl Iuliu Petric jud. reg. din Bocsia rom. ca camete de 5% dela 31 oct. 1876 la 30 april 1883 după capitalul de 100 fl.	32	50
Suma	1899 89	43834 99

E r o g a t e.

882. 9 aug. Ca spese de călătorie dlui președinte V. Babeș cu ocașiunea călătoriei la adunarea din M.-Szigeth s'a plătit	46	—
1 aug. Dlui secretariu Ios. Vulcan ca recompensa șpeselelor de călătorie i-s'a plătit	100	—

E r o g a t e.

	bani gata fl. cr.	papire fl. cr.
21 oct. Pentru cumperarea de 3 acțiuni de calea ferată ostică, precum și una acțiune de desdaunare de pământ in valoare nominală de 550 fl. s'a solvit efective in bani gata (veți percepte post 7)	519	95
Erogațiunea in bani gata 665 fl. 95 Budapesta 1/2 1883.		
<i>Hosszu m. p. G. Szerb cassar.</i>		
1/2 1883. Libelele nr. 2017, 2778, 1568, 2349 se pun in eroagațiune cu		12321 49
Erogațiunea in bani 665 fl. 95 In papire		12321 49
Budapesta 8/2 1883.		
<i>Hossu m. p. Dragonescu m. p.</i>		
19/2. Dlui avocat Stefan Ioanovicu i-s'a plătit in urma hotărării comitetului à conto șpesele procesuali ca anticipațiune	100	—
5/3. S'a cumpărat obligațiunea rurala „Transilvania” nr. 14513 à 50 fl. cu cupoanele dela 1/7 1883	49	80
30/5. Pentru tipărirea ștatutelor 500 de esemplare s'a plătit tipografului Rozsa	17	—
2/7. S'a cumpărat obligațiunea rurală ungar. nr. 8951 cu cupoanele dela 1 nov. 1883 à 100 fl.	101	59
3/7. Pentru șpesele cancelariei, porto etc.	4	20
3/7. S'a cumpărat obligațiunea de stat pentru rescumperarea calei ferate ostice nr. 77227 sub nr. perceptelor doc. 21	99	69
19/7. Bani incursi sub posturile perceptelor in datul 19/7 documintele 19 și 20 punându-se in rucica de papire ca percepte in libelul 3355, aci sunt d'a se pune ca bani gata in erogate cu suma de	804	30
Suma	1842 53	12321 49
Cu finea anului 1882/3 s'au aflat perceptiunea in bani gata cu	1899 89	
Erogațiunea	1842 53	
Au ramas in cassă bani gata	57 36	
In obligațiuni perceptiunea cu	43834 99	
Erogațiuni	12321 49	
In cassă se află :	31513 50	
Budapesta 26/7 1883.		
<i>Iosif Hosszu</i> președinte.		<i>Georgie Szerb</i> cassariu.

C e e n o u ?

Sciri personale. *Regina Romântei* la Sinaia adună plante pentru secțiunea botanică a Museului Național din București, ce are să se infițeze; Maj. Sa este inștită la excursiunea aceste de dl Dorn, profesorul institutului zoologic din Neapole. — *Dșora Licna Radulescu* a colectat in Lugoș pentru fondul școliei de fete române in Cluș suma de 35 fl. 50 cr. — *Dl A. I. Locustean*

va reprezintă România la congresul internațional veterinar, care se va ține în luna curentă la Brusela.

Hymen. *Dl Iuliu cav. de Pușcariu*, notar la tribunalul din Budapesta și fiul dlui Ioan cav. de Pușcariu judecător la tribunalul suprem din Budapesta, la 12 l. c. și-a serbat cunună cu dșora Ecaterina Peța, fiica dlui I. Peța comerciant în Caransebeș. Actul cununiei, la care a celebrat însuși Pr. SSA episcopul Ioan Popas, s'a săvârșit cu mare pompă, după care s'a dat o mesă strălucită la oțelul „Pomul verde”. Țer s'era la 7 a început dantul; dintre damele prezente se amintesc următoarele dămne: Gall (cumetă), Cimponeriu, Berlogia, Dragalina, Velovan, Vulcan, Kűchler, Scherff, Müller, Bardaș, Bredicean, Vlad, Damaschin, Sirb, Neurer. Brancoviciu, Szilei, Paulovici, Zavoian, Moca și dșorele Stancovici și Brancovici ca fete de nună. — *Dl Teodor Oancea*, notar în comuna B.-Lazur, în Biharea, la 27 l. c. se va cunună cu dșora Ecaterina Vajda, fiica dlui preot Teodor Vajda din Husaseu lângă Tinca asemene în Biharea.

Reuniunea femeilor române din Selagiu a ținut adunarea sa generală în Tășnad la 9 august sub presiul dnei Clara Maniu n. Coroian, fiind de față 70 de membre. Intre altele, s'a decis a se da un ajutor de 75 fl., în rate de câte 25 fl. anuali, pentru fondul școlii de fete române, care se va înființa la Cluș. S'a creat un premiu de 2 galbeni pentru cea învățătoresă, care va produce mai mare progres cu școlărițele bărbatului sau în lucruri de mână și în industrie de casă. Ca tace dela membre s'au încasat 120 fl. Astfel cassa reuniunii, în trei ani, de când s'a înființat, s'a urcat la suma de 890 fl. Încheiându-se adunarea, la 3 $\frac{1}{2}$ ore urmă prânțul comun în ospătaria orașului, unde apoi s'au dis multe toaste. Festivitatea se încheiă printr'un bal, care se țină în sala orașenescă și începă la 9 ore, și — reeși cât se pôte de bine. Un pre frumos număr de dame luă parte la acesta petrecere. Dintre cele multe étă câteva nume: Dămnele: Clara Maniu, Maria Barholoviciu, Maria Cosma, Ana Filep, Ludovica Oros, Eleonora Nechita, Valentina Pop, Leményi, Ana Coroian, Maria Lobonț, Ana Mureșan, Victoria Vicaș (în costum național), Aloisia Lobonț, Nina Farago, Maria Cuuc, Fabiola Sabo, Emilia Pop, Aurelia Dragoș (în costum național); domnișorele: Elena Maniu, Aurelia Cosma, Cornelia Vaida, Veturia Lazar, Veturia Ternovan, Emilia Sabo, Lucreția și Ana Gael, Nina Ungur, Laura Pop, Elena Bran, Maria Lobonț, Maria Stanciu, Ecaterina Aciu, Ana și Maria Sabo, Gradoviciu, Cornelia Sfuria ș. a. La miezul nopții s'a sortit în favorul reuniunii 100 de obiecte, mare parte lucrări de mână ale membrilor și s'a încasat 87 fl 50 cr. Pentru biletele de intrare a intrat la cassă 151 fl. 60 cr. Balul dură până deminéta la 5 ore. l.

Insciințare. P. T. membri ai Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, cari voiesc a călători la adunarea generală din 17/29 Augustu a. e., sânt avisați, că s'a trimis sub datul de ați la tôte direcțiunile despărțemintelor Asociațiunii un numer corespundător de blanchete pentru dobândirea de bilete de drum ferat cu preț scăđut. Doritorii de a călători la Brașov spre scopul indicat, se adreseze dar pentru astfelu de blanchete la direcțiunea despărțemintului, în care se află densus, precum și la următorii ddni: Iosif Vulcan, redactorul „Familiei” în Oradea-mare; Ioan cavalier Puscariu, septemvir în Budapesta; Dr. N. Onc, avocat în Arad; Fabiu Rezei, adv. în Lugos; d. Moldovan, adm. protop. în Si-

ghișora; On. Red. „Luminatoriul” în Timișora. Presidiul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Sibiu în 3 August n. 188^c Iacob Bologna, v.-pres.

Seminariu pentru clerici în Arad. Episcopul Aradului, Pr. SSA Ioan Mețian, carele și pan'acuma ș-a făcut numele nemuritor în diecesa sa, vine să întreprindă o nouă idee salutarie. Voiesc să înființeze un seminarium în Arad pentru clericii acelei diecese, unde aceia să aibă locuință și hrană, dar totodată ca să se reguleze în portarea lor toți tinerii, cari se duc în institutul teologic-pedagogic din Arad și mai ales cei săraci, dar buni, cei fără de părinți seu fără de mijloce. Prin intervenirea zelosului arhieru, baronesa Sina a dăruiț pentru clădirea acestui seminarium un intravilan, aprôpe de catedrală. Acuma dară urmeză să se adune banii pentru clădire; spre acest scop Pr. SSA a emis cătră diecesa sa un apel călduros și tot odată a trimis tineri în tôte părțile diecesei ca să colecteze. Colectele se încep ați la 6/18 august și se vor continua după impregiurări până 'n septembrie. Tocmai allăm, că comuna Pețca-română din comitatul Arad a votat pentru scopul acesta 1500 fl. Onóre bravei comune!

O rectificare pe care o facem cu plăcere. În raportul nostru despre balul din Lipova, publicat în nr. trecut, din greșelă s'a omis, că dșora Aurelia Jurma a avut costum național.

Bal la Năsăud. Studenții năsăudeni dela școlele innalte arangéză și în anul acesta un bal academic la Năsăud în 18 august st. n. în sala oțelului „Rahova”. Venitul este destinat pentru crearea unui fond în folosul studenților academici români săraci.

Petreceri de vără. *La Brașov* societatea sodalilor români a arangiat duminică în 12 august st. n. o excursiune în Stejăriș cu dans. — *La Hațeg* jumea magiară arangia în 4 august o petrecere de vără cu danț la birtul Căcului aprôpe de oraș, participând și familii române, absentă însă — cordialitatea.

Reuniunea învățătorilor din diecesa Caransebeș ș-a ținut anul acesta adunarea generală în orașul Caransebeș la 11, 12 și 13 august st. n. În ziua primă, după mieđădi la 3 ore, comitetul țină ședință; Țr în a doua se deschise adunarea generală, înainte de mieđădi făcându-se diverse raporte, după mieđădi lucrând comisiunile; în ziua a treia se cetiră disertațiuni, se alese biroul pe anul viitor și se ficsă locul și timpul viitoare adunări generale. Președintele adunării a fost dl I. Simu, notarul dl Ioan Marcu, ambii învățători. S'a cetit trei disertațiuni, de dnii Pruneș, Buliga și Marcu. Președinte s'a ales dl profesor și director al institutului pedagogic-teologic din Caransebeș Stefan Velovan.

Alumneul român din Timișora va ține adunarea sa generală de est-an la Timișora în 25 august st. n. în localitățile dlui președinte Meletiu Dregheciu.

Călindarul săptămânei.

Țiua sept.	st. v.	st. n.	Numele sănților și sərbătorile.	Sorele resare	Sorele apune
Duminică	7	19	Mart. Dometiu.	5 7	6 59
Luni	8	20	Sf. Emilian Romanul	5 10	6 57
Marti	9	21	Apost. Mathia.	5 10	6 56
Mercuri	10	22	Mart. Laurent.	5 11	6 54
Joi	11	23	† Sf. M. Evplu.	5 12	6 52
Vineri	12	24	Mart. Fotiu.	5 13	6 50
Sămbetă	13	25	Păr. Maxim.	5 14	6 46

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.